

Bérci ribiszke - *Ribes petraeum* WULF.

Szinoním nevei: *Ribes carpaticum* SCHULTES, *R. ciliatum* KIT.

Társnevei: sziklai ribiszke, kövi ribiszke

Morfológiai leírás, fenológiai ritmus

1-1,5(-3) m magas, felálló szárú cserje. Ágai kezdetben kissé szőrösek lehetnek, de később teljesen lekopaszodók, rügypikkelyei finoman szőrösek.

Levelei (5)7-10(15) cm szélesek, élesen 3 vagy 5 hasábúak, a hasábok hegyes háromszögűek, a levél alapja levágott vagy gyengén szíves. A levél nyele 2-6(-9) cm hosszú, legalább alsó részében mirigyes szőrű. A levéllemez széle élesen, durván kétszeresen fűrészes, kezdetben mindkét oldalán gyengén szőrös, később legalább színén lekopaszodó, a fonákon viszont az erek mentén pelyhes marad.

Hímzős virágai 5-15(-40)-esével bókoló vagy lehajló, mirigyes és szőrös tengelyű fürtökben nyílnak. Az egyes virágok kocsánya 0,5-2,5 mm, míg a hozzá tartozó fellelő 0,5-1 mm-es. A pirosuló, ritkán zöldes színű virágok csészéje harang alakú, a csészélevelek kerekdedek, finoman pillás élűek. A szíromlevelek szélesedő lapátalakúak, hosszuk a csészének csupán mintegy felét teszi ki. Porzóai a szíromlevelekkel váltakozva állnak, a porzószálak aljukon meghajlottak. A magház félig alsó állású, mirigytelen, kopasz, fokozatosan keskenyedek a kényszerű bibébe.

Bogyóinak színe pirostól a feketésvörösig terjedhet, ízük savanyú.

Április végétől júniusig virágzik, termésérése július-augusztus hónapokra tehető.

Elterjedése, élőhelyi viszonyai

Nyugat-Európától egészen Szibériáig előforduló, közép- és magashegységi cserjefaj. Megtalálható a Pireneusokban, az Alpokban, az Appenninek északi részén és a Kárpátokban, észak felé Franciaország és Németország magasabb középhegységeiben (legészakabbra az Óriás-hegységben). Areája kiterjed a Balkán-félsziget nagy részére, a Kaukázusra, valamint Nyugat-Ázsia egyes területeire. Keletre az Amur-vidékig terjed (WEBB 1964, WEBER 1995).

Vertikális térfoglalásának Alpok-beli súlypontja a montán-szubalpin régióban, 800-2000 m között van, legmagasabbra Oberengadinban, körülbelül 2450 m-ig hatol. Az Alpok előterének középhegységeiben meglehetősen alacsonyra leereszkedik, a Vogézekben 360 m-en is ismért.

Elterjedési területén főképp a lomelegyes és elegyetlen fenyvesek, magaskórósokban gazdag alhavasi cserjések, sziklaerdők faja; alacsonyabb előfordulásai leginkább hűvös mikroklímájú szurdokokban találhatóak (WEBER 1995).

Előfordulása

A bérci ribiszkének hazánkból egyetlen egy hiteles előfordulása volt ismert. 1956 nyarán a Bükk-hegységben KÁRPÁTI Zoltán találta meg, melyről így ír (KÁRPÁTI, 1957): "Ez a lelőhely nagyforgalmú hely közvetlen közelében fekszik, amennyiben ennek az embermagasságú cserjének egyetlen példányát a jávorkúti üdülő és az ún. "ősfenyves", vagyis egy ültetett lucfenyő-csoport közt kb. 750 m tengerszintfeletti magasságban találtam meg, *Ribes uva-crispa* társaságában, egy málnával benőtt bükkös-írtásban." Egy év múlva visszatérve már hiába kereste itt, s azóta sem került elő (BARTHA, 1989). A lelőhely beazonosítása ma nehézségbe ütközik, ugyanis a jelzett területen (tkp. a Miskolc 51-es erdőtag északnyugati részén) nincs olyan állomány, amelynek elődjét közel fél évszázada termelhették volna le. Elképzelhető, hogy a "bükkös-írtás" nem erdőrészletre, hanem csak egy kisebb foltra vonatkozott. KÁRPÁTI Zoltán nyomán az is valószínűsíthető, hogy a *Ribes petraeum* itteni előfordulása semmilyen kapcsolatban sincs az "ősfenyvessel" = "svédfenyvessel".

SOÓ (1966) "bizonytalán téves" megjelöléssel egykori naszályi előfordulásáról is tudósított, amelyre később már nem történt utalás.

Irodalom

- BARTHA D. (1989): A hazánkból kipsztult fa- és cserjefajok. - Az Erdő **38**(10): 463-465.
- KÁRPÁTI Z. (1957): *Ribes petraeum* WULF., Magyarország új növénye és néhány florisztikai adat. - Botanikai Közlemények **47**: 113-114.
- KRÜSSMANN, G. (1962): Handbuch der Laubgehölze II. - Verlag Paul Parey, in Berlin und Hamburg.
- SOÓ R. (1966): A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve II. - Akadémiai Kiadó, Budapest, pp. 656.
- WEBB, D. A. (1964): *Grossulariaceae*. In: TUTIN, T. G. et al. (eds.): Flora Europaea 1. - University Press, Cambridge, pp.: 382-383.
- WEBER, H. E. (1995): *Grossulariaceae*, Stachelbeergewächse. In: HEGL, G. (Bgrd.): Illustrierte Flora von Mitteleuropaea IV/2A; 3., völlig neubearbeitete und erweiterte Auflage. (Bandhrsg.: WEBER, H. E.). - Blackwell Wissenschafts-Verlag, Berlin - Wien, pp.: 48-68.